Mellan forskning, praktik och förändringsvilja

Ett samtal mellan
Marta Szebehely och Palle Storm

ur boken

Eva Wikström, Katarina Hollertz
& Magdalena Elmersjö (red.)

Röster och möten

En jubileumsskrift om FORSA, Förbundet för forskning och praktik i socialt arbete

Arkiv förlag 2026

ARKIV FÖRLAG · arkiv@arkiv.nu · www.arkiv.nu
i samarbete med
FORSA · www.forsa.nu

FÖRSLAG PÅ KÄLLANGIVELSE:
”Mellan forskning, praktik och förändringsvilja. Ett samtal mellan Marta Szebehely och Palle Storm” (2026) i Eva Wikström, Katarina Hollertz & Magdalena Elmersjö (red.), *Röster och möten. En jubileumsskrift om FORSA, Förbundet för forskning och praktik i socialt arbete*, s. 39–49. Lund: Arkiv förlag, https://doi.org/10.13068/9789179244101.

Det här kapitlet ur en e-bok från Arkiv förlag distribueras fritt genom *open access*. Titeln finns också tillgänglig i tryck med ISBN: 978 91 7924 409 5.

Verket är upphovsskyddat enligt en upphovsrättslicens från Creative Commons: erkännande, icke-kommersiell, inga bearbetningar (CC BY-NC-ND), som medger icke-kommersiell användning och spridning i oförändrat skick så länge källan anges.

Illustration på sidan 47: Karin Nyberg

© Författarna/FORSA/Arkiv förlag 2026

E-bok (PDF) 2026
Beständig länk: https://doi.org/10.13068/9789179244101
ISBN: 978 91 7924 410 1

KAPITEL 3

Mellan forskning, praktik och förändringsvilja

Ett samtal mellan Marta Szebehely och Palle Storm om socialt arbete, äldreomsorg och FORSA

Presentation

I det här samtalet möts Palle Storm och Marta Szebehely. Båda är forskare med ett långvarigt engagemang för frågor om äldreomsorg, omsorgsarbete och välfärdspolitik. Palle Storm är socionom och lektor i socialt arbete vid Stockholms universitet. Han har forskat om äldreomsorgens villkor utifrån bland annat genus-, etnicitets- och arbetslivsperspektiv. Hans forskning bygger också på egna erfarenheter från många års arbete inom äldreomsorgen. Marta Szebehely är professor emeritus i socialt arbete vid Stockholms universitet och en av de mest inflytelserika forskarna inom nordisk äldreomsorgsforskning. Sedan 1980-talet har hon studerat omsorgsfrågor ur vardags- och genusperspektiv samt ett socialpolitiskt perspektiv och bidragit till förståelsen av hur välfärdspolitik och organisering påverkar både omsorgsmottagare och omsorgs-

givare. Marta tilldelades FORSA-priset 2024, med följande nominering:

> Marta Szebehely är professor emeritus i socialt arbete med inriktning mot äldre vid Stockholms universitet. Hon har forskat om äldreomsorg och andra omsorgsfrågor ur vardags-, genus- och socialpolitiska perspektiv sedan mitten av 1980-talet. Szebehely har under sitt yrkesliv haft en betydande roll i utvecklingen av svensk forskning om äldreomsorg med fokus på äldreomsorgens praktik, organisering och den svenska välfärdsmodellen. I sin roll som professor på Stockholms universitet har hon väglett ett stort antal doktorander och juniora forskare med vilka hon skapat ett mycket produktivt och framgångsrikt forskarlag. Med en närhet till det praktiska arbetet inom omsorgerna, framför allt äldreomsorgen, har hon lyhört och engagerat formulerat praktikorienterade forskningsfrågor som synliggjort problem, utmaningar men även förbättringspotentialer. I sin roll som forskare har hon även arbetat aktivt för en kunskapsbaserad politik där hon som expert, och i samarbete med fackförbund, bidragit med kunskapsunderlag.

När Palle Storm och Marta Szebehely möts i detta samtal finns en tydlig gemensam utgångspunkt. Båda intresserar sig för hur äldreomsorgens villkor formas i skärningspunkten mellan politik, organisation och människors vardagsliv. De delar också ett intresse för de anställdas arbetsvillkor och för hur förändringar i välfärdsstaten påverkar omsorgens kvalitet och innehåll. Samtalet blir därför inte bara ett möte mellan två generationer av äldreomsorgsforskare, utan också en dialog om kontinuitet och förändring inom svensk äldreomsorg. Genom sina olika erfarenheter och forskningsperspektiv reflekterar Palle och Marta över äldreomsorgens utveckling, dagens utmaningar och de frågor som kommer att vara avgörande för framtidens omsorg.

När samtalet börjar sitter Marta och Palle hemma hos Marta vid hennes köksbord. Kaffet är upphällt, bullarna framdukade och det är tydligt att de känner varandra väl. Tonen är varm, personlig och avspänd. Under många år har de varit kollegor och forskare inom närliggande områden, men framför allt känner de varandra sedan tiden som handledare och doktorand.

Samtalet rör sig mellan personliga minnen, forskningspolitiska frågor, det sociala arbetets utveckling och äldreomsorgens villkor. Det är ett samtal som präglas av gemensamma erfarenheter men också av en tydlig vilja att förstå hur forskning kan bidra till ett bättre samhälle.

Även om båda rösterna bär samtalet är det Martas berättelse som står i centrum. Genom hennes berättelse framträder en forskare som under flera decennier har varit en mycket inflytelserik röst inom svensk äldreomsorgsforskning. Samtidigt återkommer hon gång på gång till att hennes väg in i socialt arbete inte har varit självklar. Det första hon säger om sig själv är: ”Jag är ju inte socionom.” Det är ett konstaterande som återkommer flera gånger under samtalet och som på många sätt blir ett tema. Trots att hon disputerat i socialt arbete, blivit professor och tilldelats FORSA-priset beskriver hon sig fortfarande som någon som kom in i ämnet från ett annat håll. I samtalet med Palle, som har många års erfarenhet av arbete inom äldreomsorgen, är socionom och har disputerat i ämnet, är tillhörigheten till ämnet något som de återkommer till. Men framför allt återkommer de till vikten av att vara nyfiken och öppen samt till ett intresse för att överskrida etablerade gränser.

Från fabriksgolvet till äldreomsorgsforskningen

När Marta berättar om sina tidiga år blir det tydligt att hennes bana var långt ifrån utstakad. När hon gick i gymnasiet visste hon inte ens att socionomutbildningen existerade. ”Hade jag vetat när jag gick gymnasiet att det fanns något som hette socialt arbete och socionomutbildning så hade det inte alls varit omöjligt att jag valt det.” I stället sökte hon sig till psykologi.

Det började med en inspirerande lärare i gymnasiet, men själva universitetsstudierna blev en besvikelse. ”Psykologi var ju inte alls det jag trodde. Det handlade väldigt lite om människor och väldigt mycket om hur hjärnan och perception och sånt fungerade.” En slump ledde henne sedan till Barnbyn Skå, där hon började arbeta och kom i kontakt med forskningsmiljön runt Bengt Börjeson, Sven Hessle, Pär Nygren och Rosmari Eliasson-Lappalainen. Det blev ett avgörande möte. Särskilt betydelsefull blev relationen till Rosmari Eliasson-Lappalainen, som senare skulle bli både handledare, mentor och förebild.

Mellan arbetet på barnbyn och forskarkarriären hann Marta göra något ganska ovanligt. Hon lämnade verksamheten och arbetade sju år som spollindare i elektronikindustrin. När Palle frågar om den perioden svarar hon sakligt: ”Jag skulle väl kanske göra lite revolution också. Det var tidsandan.” Hon minns arbetet med värme. ”Det var ett bra jobb och jag tyckte att det var kul att linda spolar. Jag tyckte det var meningsfullt och man kunde gå hem och känna att man var färdig med jobbet.”

Fabriksåren kom senare att få större betydelse för hennes forskning än hon först anade. När Rosmari Eliasson-

Lappalainen försökte locka in henne i äldreomsorgsforskning var det just de erfarenheterna hon lyfte fram. Marta minns hur skeptisk hon först var. ”Äldreomsorg, jag vill hålla på med ungdomsarbetslöshet, det verkar mycket roligare.” Men Rosmari såg något annat. ”Om du nu ska ta dina erfarenheter från fabriken, ett lågavlönat kvinnoarbete i elektronikindustrin, och så ska du jämföra det med ett annat lågavlönat kvinnoarbete.” Plötsligt blev äldreomsorgen inte främst en fråga om människors åldrande utan om arbete, arbetsvillkor och kvinnors situation på arbetsmarknaden. Marta sammanfattar själv betydelsen av detta vägval: ”Då tyckte jag att det lät inte som äldreomsorg utan som kvinnoarbete och det tyckte jag lät kul.” Det blev början på en forskarbana som skulle pågå i mer än fyrtio år.

När Marta väl började sitt avhandlingsarbete försvann fabriken som konkret jämförelseobjekt, men arbetsvillkoren fortsatte att stå i centrum. Avhandlingen byggde på ett omfattande fältarbete där hon följde hemtjänstpersonal i deras vardag. ”Jag gick med personal i hemtjänsten. Gick tillbaka och träffade de gamla. Jag skriver faktiskt gamla i min avhandling. Gick tillbaka, träffade och intervjuade dem och så intervjuade jag personalen.” Det är ett arbetssätt som säger mycket om hennes syn på forskning. Hon nöjer sig inte med den ena partens perspektiv utan vill förstå relationen mellan omsorgsgivare och omsorgstagare. Samtidigt beskriver hon att hon egentligen inte såg sig som en socialarbetesforskare under den här tiden. ”Jag tänker omsorg och omsorgsarbete.” Ändå blir hon med åren allt tydligare i sin uppfattning att äldreomsorgen inte bara är en del av det sociala arbetet utan en av dess mest centrala delar. Palle återkommer flera gånger till att äldreomsorgen ofta

hamnar i skymundan. ”Jag tycker att det är väldigt många som glömmer bort att äldreomsorg är socialt arbete.” Marta håller med. ”Det är ju större delen utav resurserna och folket som får insatser.” Att äldreomsorgen ibland hamnar i skuggan av andra områden inom socialt arbete ser de båda som problematiskt. Inte minst eftersom det påverkar vilka frågor som får uppmärksamhet, vilka röster som hörs och vilka verksamheter som betraktas som centrala.

Att upptäcka siffrornas magi

Ett av samtalets intressanta teman handlar om forskningsmetoder och kunskapens genomslag. Marta började som kvalitativ forskare. Hennes avhandling byggde på observationer, intervjuer och närvaro i verksamheten. Men efter disputationen fick hon ett uppdrag från Socialstyrelsen som gick ut på att analysera statistiskt material om äldreomsorgens förändringar. Resultatet blev en ögonöppnare. ”Då fick jag en rubrik på löpet. Kvinnor får mindre äldreomsorg.” Det ledde fram till en viktig insikt. ”Då insåg jag att om man ska bli hörd och få något slags politisk effekt då ska man komma med siffror. Tyvärr. Så jag upptäckte siffrornas magi tror jag.” Det finns både fascination och kritik i formuleringen. Marta ser kraften i kvantitativa data men är samtidigt medveten om riskerna.

Denna dubbla hållning återkommer när hon talar om forskningens syfte. Hon hänvisar flera gånger till Rosmari Eliasson-Lappalainens beskrivning av forskningens tre drivkrafter: ”Rosmari kallar det för nyttan, nöjet och kritiken. Hon var kritisk mot det som hon kallar nyttan som är att man sätter upp fingret i luften och känner efter vad

vill makten ha." För Marta handlar forskning inte om att leverera beställningsjobb åt makthavare. Samtidigt anser hon att forskare har ett ansvar att bidra till samhällets utveckling. "Vi är skattefinansierade, alla vi som forskar är skattefinansierade." Det innebär enligt henne också ett ansvar att dela kunskap och bidra till förbättringar.

Har forskningen egentligen gjort skillnad? Marta svarar ärligt: "Lyssnar gör de men jag är inte säker på att de tar till sig kunskapen." Hon fortsätter: "Jag kan ju inte se att det har blivit bättre i äldreomsorgen." Det är en ovanligt självkritisk reflektion från en forskare med ett mycket stort genomslag. Men sedan kommer den tanke som kanske bäst fångar hennes hållning: "Sen kan man möjligtvis tänka att hade det blivit ännu sämre om inte vi hade hållit emot?" Och trots tvivlet landar hon i ett tydligt ställningstagande: "Men jag tycker ändå att man bör försöka."

Forskning, praktik och FORSA som mötesplats

Ett tema som genomsyrar samtalet är betydelsen av mötet mellan forskning och praktik. I samtalet med Palle återkommer Marta ofta till risken att forskare fjärmar sig alltför mycket från verkligheten. När Palle frågar om FORSA:s betydelse svarar hon: "Jag tror att det är viktigt att det finns någon som trycker på att vad forskare gör är viktigt. Men forskare ska också lära av fältet så att de inte sitter i elfenbenstorn och detaljstuderar någonting som inte har relevans för praktiken." Det hon sedan formulerar är kanske samtalets kärna: "Forskningen kan lära av praktiken, praktiken kan lära av forskningen."

Just detta ömsesidiga lärande lyfter hon också fram som själva grundidén med FORSA. För Marta är FORSA inte bara en organisation utan verkligen en *mötesplats* där forskare, socialarbetare, chefer, brukare, anhöriga och politiker kan mötas. Hon nämner också *Socialvetenskaplig tidskrift* som ett konkret uttryck för samma idé. ”Det var jättebra att det kom en tidskrift som vände sig till både forskning och fält.” Palle instämmer: ”Det är en typ av artiklar som går att skicka ut också. Just att den är väldigt praktikbaserad utan att bli ateoretisk för den delen.”

Båda uttrycker en oro över att allt fler forskare främst skriver för andra forskare och att det svenska språket tappar mark. Marta är tydlig: ”Om man inte skriver på svenska så har man ju väldigt små möjligheter att påverka det svenska sociala arbetet.” Det handlar inte om motstånd mot internationell forskning. Tvärtom lyfter hon fram värdet av internationella samarbeten och nordiska nätverk. Men kunskap måste också finnas tillgänglig där den ska användas.

När Marta ombeds sammanfatta utvecklingen inom äldreomsorgen under de decennier hon varit verksam använder hon tre ord: ”Åtstramning, marknadisering, detaljstyrning.” Enligt henne hänger dessa processer tätt samman. Samtalet återkommer flera gånger till hur förändringarna påverkar personalens arbetsvillkor. Både Marta och Palle beskriver ett arbetsliv där tidspress, kontroll och bristande handlingsutrymme blivit allt vanligare. Marta sammanfattar sin forskning om vad som skapar god omsorg: ”Det handlar om tid, det handlar om stöd, det handlar om handlingsutrymme och kontinuitet.” Senare lägger hon till ytterligare en faktor: ”Och så ska man gärna ha återhämtning.”

Våga lämna forskningens elfenbens-torn!
VERKLIGHETEN

I den nyligen publicerade rapporten *Allt fler vill sluta i äldreomsorgen – varför och vad kan göras?* ser hon oroande tecken: ”2015 var det 49 procent och nu är det 67 procent som uppger att de allvarligt övervägt att lämna yrket.” För Marta är detta inte bara en arbetsmiljöfråga utan även en kvalitetsfråga. En hög omsättning av personal har direkta och allvarliga konsekvenser för förutsättningarna att få god omsorg. Palle formulerar samma tanke på ett sätt som fastnar hos henne: ”En god äldreomsorg kräver goda villkor både för de som ger och tar emot omsorgen.” Marta återkommer till formuleringen mot slutet av samtalet och konstaterar att den fångar någonting grundläggande. Omsorgens kvalitet kan inte skiljas från personalens arbetsvillkor.

Reflektioner: hopp, motstånd och framtidens sociala arbete

Trots att mycket av samtalet handlar om problem slutar det inte i en pessimistisk hållning inför framtiden. Tvärtom återkommer både Marta och Palle till vikten av hopp, engagemang och kollektiva motkrafter. Palle betonar gång på gång vikten av att hjälpa studenter och yrkesverksamma att identifiera orimliga villkor. ”Stå upp för det som du tycker är rätt och lär dig urskilja det som är orimliga villkor.” Marta lyfter fram betydelsen av organisering och gemenskap. ”Att träffas över gränsen är jätteviktigt och då är FORSA ett sådant forum.” Särskilt viktigt tycker hon att det är att nå doktorander och studenter. ”Glöm inte, det finns någon som heter FORSA här.” Kanske är det också där samtalet till sist landar. Inte i en berättelse om

färdiga lösningar, utan i en berättelse om relationer. Om vikten av att människor möts över gränser mellan forskning och praktik, mellan generationer och mellan olika erfarenheter.

Mot slutet säger Marta något som kanske kan sammanfatta hennes forskargärning: ”Jag vill ha med det hoppfulla sociala arbetet. Det är så mycket bra som görs.” Båda enas om betydelsen av att undersöka lovande verksamheter och det som fungerar, det som på engelska brukar benämnas *promising practices*. Trots åtstramningar, marknadisering och detaljstyrning finns fortfarande starka drivkrafter hos både forskare, studenter och yrkesverksamma. Det finns en vilja att göra skillnad. Detta är saker som förenar Martas berättelser från Barnbyn Skå, fabriken, äldreomsorgen och FORSA. En envis övertygelse om att kunskap spelar roll. Att forskning måste vara relevant för människors liv. Och att socialt arbete, när förutsättningarna finns, har kraft att förändra.